

ACTA UNIVERSITATIS LODZIENSIS FOLIA SOZOLOGICA (Acta Univ. Lodz., Folia sozol.)	1	145—149	1983
---	---	---------	------

Romuald OLACZEK

**INTERDYSCYPLINARNY ZESPÓŁ NAUKOWO-BADAWCZY
OCHRONY ŚRODOWISKA W UNIWERSYTECIE ŁÓDZKIM**

**THE SCIENTIFIC TEAM FOR RESEARCH ON PROTECTION AND
CONSERVATION OF ENVIRONMENT AND ITS ACTIVITY
AT UNIVERSITY OF ŁÓDŹ**

W maju 1975 r. Rektor Uniwersytetu Łódzkiego powołał w ówczesnym Instytucie Botaniki i Zoologii (dziś: Biologii Środowiskowej) interdyscyplinarny zespół naukowo-badawczy ochrony środowiska (Zarządzenie nr 33 Rektora UŁ z 15 maja 1975). Badania z zakresu ochrony środowiska już wcześniej prowadzone były w kilku instytutach UŁ na wydziałach przyrodniczych, prawnym i ekonomiczno-socjologicznym. Zespołowi postawiono zadanie podejmowania lub inicjowania badań, na które zgłasza zapotrzebowanie życie społeczne i gospodarcze regionu objętego oddziaływaniem UŁ, a które nie są prowadzone w żadnym z istniejących instytutów, a także występowanie z projektami tematów badawczych, studiów i ekspertyz, które w opinii pracowników nauki powinny być podejmowane i spożytkowane w praktyce.

Zespół nie miał i nie ma stałych pracowników etatowych. Wszelkie prace wykonywane są w ramach pensum naukowego pracowników Instytutu Biologii Środowiskowej i współpracujących z nimi stale lub okresowo pracowników Instytutu Geografii, Instytutu Fizjologii i Cytoologii, w mniejszym stopniu innych instytutów. Do każdego zadania dobierani są wykonawcy na zasadzie pełnej dobrowolności, z chwilą wykonania zadania kończą się zobowiązania wykonawcy wobec zespołu. Każde większe zakończone zadanie badawcze, przed oddaniem zleceńodawcy lub przed publikacją, referowane jest i dyskutowane na forum zespołu z udziałem innych osób zainteresowanych tematem.

W ciągu pierwszych 5 lat istnienia zespół podjął 8 tematów badawczych, niektóre z nich mają charakter badań wieloletnich i wielozadaniowych. Oto te tematy.

1. *Wpływ H_2S i CS_2 na roślinność w rejonie Tomaszowa Mazowieckiego*. Pracę wykonano w latach 1975—1978 na zlecenie Zjednoczenia Przemysłu Włókien Chemicznych w Łodzi. Badania laboratoryjne: reakcje biochemiczne i fizjologiczne roślin, w tym sosny, na atmosferę zawierającą H_2S i CS_2 oraz oba te gazy łącznie, przy różnych czasach ekspozycji i stężeniach. Badania terenowe: analiza przyrostu masy drzew, zmiany tempa przyrostu w okresie od 1900 r., charakterystyka fitocenozy, analiza wpływu emisji przemysłowych na florę grzybów leśnych i na rozmieszczenie porostów nadrzewnych. Wyniki referowano na ogólnopolskim sympozjum bioindykacji w Katowicach 29—30 września 1977. Obszerny raport przekazano do Environment and Human Settlements Division Europejskiej Komisji Gospodarczej w Genewie. Został on wykorzystany do opracowania zbiorczego referatu pt. *Ochrona środowiska w przemyśle chemicznym organicznym* na sympozjum ONZ w sierpniu 1978 r. Całość wyników przygotowana jest do publikacji (Z. Adamczyk, K. Czyżewska, J. Kurowski, S. Kuziel, M. Ławryniewicz, B. Narzymski, R. Olaczek, H. Urbanek, J. Zalewska).

2. *Zmiany środowiska przyrodniczego Łódzkiej Aglomeracji Miejskiej pod wpływem rozwoju przemysłu, urbanizacji i sieci komunikacyjnej*. Temat ten znalazł się wśród problemów ważnych dla życia społecznego i gospodarczego województwa miejskiego łódzkiego, ustalonych przez Radę Naukową przy prezydencie miasta Łodzi. Zleciodawca: Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Łodzi. Prace rozpoczęto w 1976 r. od analizy i charakterystyki podstawowych składników środowiska przyrodniczego Łodzi. Zestawiono bibliografię i dokonano wstępnej oceny stanu zbadania komponentów środowiska przyrodniczego ŁAM. Wykonano opracowanie budowy geologicznej na podstawie archiwalnych materiałów wiertniczych (J. Ziomek) oraz mapę geomorfologiczną 1:25 000 na podstawie zdjęcia terenowego (J. Goździk, G. Wasiak, J. Wieczorkowska). W zakresie przyrody ożywionej zbadano wpływ środowiska wielkomiejskiego na rozmieszczenie grzybów makroskopowych (M. Ławryniewicz), dokonano oceny aktualnego stanu zachwaszczenia upraw polnych i warzywnych na tle warunków przyrodniczych ŁAM (J. Wiśniewski), wykonano opracowania na temat aktywności niektórych enzymów, zawartości chlorofilu i siarki oraz zmian nekrotycznych liści drzew na terenie Łodzi, opracowano rozmieszczenie porostów epifitycznych jako bioindykatorów czystości powietrza w Łodzi (S. Kuziel), pochłanianie siarki przez liście drzew i przyczyny wymierania drzew ulicznych (S. Kuziel), eksperymental-

ne badania metody bioakustycznej rozpraszania masowych skupisk ptaków w mieście (J. Markowski, E. Tranda, Z. Wojciechowski, R. Zając). Rozpoczęto zdjęcie terenowe do mapy roślinności potencjalnej 1:25 000 okolic Łodzi (R. Olaczek, A. U. Warcholińska). Pierwsza część wyników badań w tym temacie jest przygotowana do publikacji.

3. *Studium uciążliwości i prognoza wpływu zbiornika „Lutomiersk” na otoczenie*. Seria ekspertyz, wykonanych w latach 1975—1976 na zlecenie Biura Projektów Budownictwa Komunalnego w Łodzi, na temat skutków ekologicznych projektowanej budowy zbiornika retencyjnego na Nerze, funkcjonującego jako odbiornik oczyszczonych ścieków z grupowej oczyszczalni ścieków w Łodzi. Opracowano 5 tematów:

— *Prognoza kształtowania się fitocenozy makrofitytów wodnych i ich rola w oczyszczaniu ścieków*. Autorzy: D. Krzywański, L. Samosiej (23 strony tekstu, 14 tabel, mapa).

— *Przydatność zbiornika dla życia ryb i rola ryb w obiegu materii zbiornika*. Autor: T. Penczak (12 stron, 2 tabele).

— *Prognoza udziału fauny w procesie samooczyszczania wód planowanego zbiornika oraz jej wpływu na otoczenie*. Autorzy: C. Tomaszewski, Z. Myślicka, E. Tranda, J. Markowski, Z. Śliwiński (21 stron, 3 tabele).

— *Prognoza wpływu zbiornika na roślinność w jego otoczeniu*. Autor: R. Olaczek (15 stron, 1 tabela, 3 mapy, 2 ryciny).

— *Hipoteza oddziaływania zbiornika na warunki klimatu lokalnego*. Autorzy: H. Dubaniewicz, K. Kożuchowski, A. Zawadzka, J. Burchard (56 stron, 17 tabel, 18 rycin, 2 mapy).

Ekspertyzy te wykorzystano przy projektowaniu grupowej oczyszczalni ścieków i zbiornika na Nerze oraz planowaniu zagospodarowania terenów do nich przyległych.

4. *Ekologiczne podstawy ochrony przyrody oraz zagospodarowania i konserwacji terenów chronionych*. Wieloletnie prace i badania terenowe wykonywane na zlecenie urzędów wojewódzkich — wojewódzkich konserwatorów przyrody na obszarze kilku województw Polski środkowej. W woj. sieradzkim (od 1976 r.) skupiono się na badaniach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego — wyniki tych badań będą opublikowane w następnym zeszycie *Folia sozologica* — oraz obszaru chronionego krajobrazu wzdłuż doliny Warty. Opracowano dokumentację do projektów dwu rezerwatów przyrody, pięć dokumentacji stanowisk ginących gatunków roślin (*Taxus baccata*, *Trollius europaeus*, *Osmunda regalis*, *Hedera helix*, *Carlina acaulis*) oraz studium fitosocjologiczne rezerwatu „Wojślawice” i rezerwatu „Węże” do projektów planów zagospodarowania tych rezerwatów (E. Filipiak, L. Kucharski, M. Kurzac, J. Siciński, R. Sowa, studenci biologii nauczycielskiej i doktoranci UŁ).

W woj. skierniewickim (od 1978 r.) podjęto kompleksowe badania przyrodnicze Puszczy Bolimowskiej do planu zagospodarowania puszczy jako obszaru rekreacyjnego (J. Bagrowska, J. Jakubowska-Gabara, M. Ławrynów, B. Rakowska, studenci biologii środowiskowej UŁ i doktoranci UŁ) oraz wykonano dokumentację projektową 3 rezerwatów przyrody i 6 inwentaryzacji zabytkowych alei drzew (M. Kurzac i studenci biologii środowiskowej). W woj. piotrkowskim (od 1979 r.) rozpoczęto wielostronne badania Puszczy Pilickiej, wykonano studium fitysocjologiczne 3 rezerwatów przyrody oraz dokumentację do projektów 2 rezerwatów (K. Czyżewska, M. Kurzac, M. Mamińska, J. Markowski, R. Olaczek).

Pewne prace w rezerwach przyrody wykonano też na rzecz województwa miejskiego łódzkiego i płockiego. Wszystkie te badania służą działalności praktycznej w ochronie przyrody, a jednocześnie dostarczają nowych informacji i nowych materiałów o florze, roślinności i faunie Polski środkowej. Znajdują one oparcie w umowach o współpracy, jakie Rektor Uniwersytetu Łódzkiego zawarł z województwami. Część wyników tych badań jest wykorzystana w niniejszym zeszycie *Folia zoologica*, część jest publikowana w *Folia botanica* oraz czasopiśmie ogólnopolskich.

5. *Studium ekologicznych podstaw rozwoju przestrzennego miast: Skierniewice, Łowicz, Sieradz i Zduńska Wola*. Zleceńodawcy: Biura Planowania Przestrzennego (1976—1978). W ramach studium wykonano mapy roślinności potencjalnej w skali 1 : 25 000 i 1 : 5000 na podstawie zdjęcia terenowego, przeprowadzono analizę tych map i ich interpretację na użytek planowania przestrzennego (J. Jakubowska-Gabara, D. Krzywański, R. Olaczek, A. U. Warcholińska). Zespół otrzymuje dalsze zlecenia na tego rodzaju opracowania. służą one zarówno planowaniu przestrzennemu przez wprowadzenie treści ekologicznych do tego planowania, jak i doskonaleniu warsztatu badawczego fitysocjologii, kartografii roślinności i ekologii urbanistycznej.

6. *Ewidencja zespołów zabytkowych zieleni w województwach Polski środkowej*. Temat ten jest kontynuacją prac rozpoczętych jeszcze w latach sześćdziesiątych (R. Olaczek, R. Sowa, H. Rutowicz). Dzięki nagromadzeniu bogatego materiału dokumentacyjnego — planów, opisów, fotografii — powierzono Zespołowi opracowanie jednego z pierwszych tomów *Katalogu zabytkowych parków i ogrodów Polski — woj. skierniewickie* i włączono to zadanie do problemów badań międzyresortowych MR-III-9, A-I-3 (J. Hereźniak, B. Jost-Jakubowska, L. Kucharski, M. Kurzac, R. Olaczek, studenci UŁ, PŁ i SGGW-AR).

7. *Opracowanie mapy potencjalnej roślinności naturalnej Bełchatowskiego Okręgu Przemysłowego jako podstawy do wyróżnienia natural-*

ných jednostek przestrzenno-funkcjonalnych. Zleceniodawca: Zakład Doświadczalny Ochrony Środowiska w Energetyce „Energopomiar” w Gliwicach (1977—1980). Na podstawie zdjęcia terenowego roślinności rzeczywistej części obszaru w skali 1 : 25 000 oraz zdjęć lotniczych i badań fitosocjologicznych opracowano mapę w skali 1 : 50 000 dla terytorium około 1000 km² wokół kopalni i elektrowni (K. Czyżewska, J. Hezeńiak, J. Jakubowska-Gabara, M. Mamiński, R. Olaczek, J. Siciński, A. U. Warcholińska).

8. *Wpływ Chodakowskich Zakładów Włókien Chemicznych na roślinność Kampinoskiego Parku Narodowego*. Pracę rozpoczęto w 1978 r. na zlecenie Zjednoczenia Przemysłu Włókien Chemicznych w Łodzi, modyfikując nieco zestaw metod zastosowanych w badaniach w Tomaszowie Mazowieckim (Z. Adamczyk, S. Kuziel, H. Łukasiak).

Zespół coraz wyraźniej skupia się na badaniach warunków zachowania układów ekologicznych naturalnych i półnaturalnych oraz układów zieleni zabytłkowej w warunkach rosnącej antropopresji oraz nadindykcyjnymi zastosowaniami wiedzy o roślinności. Wyniki prac zespołu służą praktyce ochrony środowiska nie bezpośrednio, lecz poprzez instrumenty planowania przestrzennego oraz projektowania konkretnych zabiegów ochronnych lub konserwatorskich. Szeroko stosowane są metody ekologiczne, przede wszystkim fitosocjologiczne, kartograficzne, a także eksperymentalne i analityczne. Ogólna wartość prac wykonanych w latach 1975—1979 wyniosła około 5785 tys. zł.

W ostatnich latach (1978—1979) Zespół odczuł pogorszenie warunków pracy w związku z ograniczeniami limitowymi uczelni i wypełnieniem pensum naukowego członków zespołu i innych pracowników w ich macierzystych zakładach i instytucjach. Z tych powodów nie mogły być podjęte oferty dalszych badań, np. w temacie 5 i 6, zaś problematyka zespołu stopniowo staje się coraz mniej interdyscyplinarna.